

Un pelerinaj la Sfântul Munte Athos

Libertatea Greciei s-a născut într-o mănăstire

Mănăstirea spre care ne îndreptăm acum precum soldații în marș forțat este Esfigmenu. Care în limba greacă înseamnă Strâmtoarea, lăcașul fiind înghesuit între munți și mare. Vedem de departe fluturând pe turnurile înalte ca de cetate, lângă steagurile galbene ale Sfântului Munte Athos și cele negre pe care stă scris ORTHODOXOS O THANATOS (Ortodoxie sau Moarte).

O deviză scurtă, autoritară, inflexibilă și care îmi aduce aminte de o alta intitulată LIBERTATE SAU MOARTE din anul 1821, anul declanșării revoluției grecești, pentru că monahul nostru îndrumător ne spune că în mănăstirea Esfigmenu se păstrează cu venerație un rest al steagului glorios al insurecției elene. După căderea tragică a mării citadele ortodoxe a Constantinopolului în marșea neagră din 29 mai 1453, turcii își extind stăpânirea asupra întregii Peninsule Balcanice. Nu întâmplător, revoluția greacă a fost proclamată într-o mănăstire, întrucât credința ortodoxă retrăgându-se momentan în fața islamului, dar întărindu-se prin credințioșii ei, în sfintele lăcașuri a fost cea care a menținut grecii într-o unitate admirabilă și a pregătit cu mitală și răbdare re-învierea poporului năpăstuit sub turci. Îmi aduc brusc aminte cum în timpul primei mele vizite în Grecia (insula Lesbos), în august 2001, am aflat de la gazdele mele din satul Lisvorion, cum grecii au mărșăluit în cel de-al doilea război mondial împotriva fasciștilor italieni ai lui Mussolini cu prapurele și icoanele sfinte purtate de preoți în fruntea trupelor. Și Dumnezeu i-a ajutat, învingându-i pe cotoptorii Eladei. Mănăstirea unde s-a înălțat cuvântul de jurământ și elanul curat al eliberării poporului grec este mănăstirea Agia Lavra din Peloponez (a nu se confunda cu Megisti Lavra - Marea Lavra, prima dintre mănăstirile din Sfântul Munte Athos). Dacă revoluția Greciei moderne s-a născut într-o mănăstire, ar rezulta în mod logic faptul că Sfântul Munte Athos este cel mai liber loc de pe Terra, având în vedere desimea mănăstirilor, schiturilor, chiliilor și sihăstriilor din singuratecul istm care se înfinge precum un deget divin în albastrimele Mării Egee. Un teritoriu cu adevărat liber, unde să te poți uni în liniște cu bunul Dumnezeu, departe de lumea dezlănțuită. Mănăstirea libertății elene, Agia Lavra, fondată în anul 961, este situată aproape de localitatea Kalavryta din regiunea Peloponesului, partea centrală a Greciei. Deci, o mănăstire veche, lucrătoare în vreme, pentru mântuirea sufletelor grecilor asupriți, demnă de suratele ei din Sfântul Munte. Este ocupată și azi de monahi, dar deschisă pelerinilor și vizitatorilor cărora li se oferă un muzeu plin de relicve și manuscrise. Printre relicve se numără capul sfântului Alexis - omul lui Dumnezeu, patronul religioșilor, spiritual al localității Kalavryta. În acest lăcaș binecuvântat în ziua de 25 martie 1821, de sărbătoarea de Buna Vestire, mitropolitul Germanos de Patras a

adus și vestea divină a nașterii Pruncului prin pogorârea Sfântului Duh asupra Fecioarei Maria, dar și vestea pământească și mult așteptată a eliberării Eladei. Apoi el a binecuvântat răsculații greci care au jurat să lupte până la moarte pentru dezrobirea țării lor de sub asuprirea otomană. Acest eveniment fondator al insurecției elene este atestat între altele și de cuvântarea ținută de călugărul Germanos în fața răsculaților și care a fost reprodusă aproape mot à mot în cotidianul francez *Le Constitutionnel* în 6 iunie 1821. Preotul grec a înfierat neamul nemilos al turcilor care a umplut până la refuz paharul răbdării îndelungat creștine. Înainte de a-i binecuvânta pe revoluționarii greci pe care i-a denumit *soldați ai Crucii*, mitropolitul a îndemnat întreaga Grecia la revoltă armată cu următoarele cuvinte: *Înarmează-te, rasă elenică, fiecare din voi să se încingă cu sabia, căci este preferabil să mori cu armele în mâini, decât să vezi pângărit altarul patriei... De mâine, însoțiți de Cruce, vom mărșălui spre orașul Patras...*

În mod incontestabil, planuri pentru eliberarea Greciei au nutrit grecii din întreaga diaspora, mai ales cei din orașul Odessa aflată sub oblăduirea Rusiei ortodoxe. Revoluția greacă (Ελληνική Επανάσταση - *Elliniki Epanastasi*) se întinde pe o durată mare de timp (1821- 1829). Ea a fost declanșată de cei mai visători și curajoși fii ai Greciei și s-a desfășurat între anii 1821-1829. O perioadă mare de timp în care grecii, spre cinstea lor, au ținut cu succes piept forțelor imensului Imperiu Otoman. Încă din anul 1814 a fost înființată organizația secretă numită *Philiki Etairea* (Eterea sau *Societatea prietenilor*) care avea ca obiectiv declarat eliberarea Greciei. În octombrie 1821, grecii conduși de Theodoros Kolokotronis au cucerit orașul Tripolitsa. Revolta temerară din Peloponez a fost urmată în scurtă vreme de rebeliuni în Creta, Macedonia și Grecia Centrală, dar ele au fost însă rapid înăbușite de colosalul imperiu ce stăpânea strâmtoarea dintre Mediterana și Marea Neagră. Într-un timp, o flotă elenă încropită în grabă, dar animată de amintirea glorioasă a flotei ce a biruit în antichitate marele imperiu persan a reușit să obțină succese militare împotriva marinei otomane în Marea Egee și a împiedicat pentru moment sosirea întăririlor turce trimise pe calea apelor. Surprinși de turnura nefavorabilă a evenimentelor, turcii sunt nevoiți să negocieze cu Muhammad Ali al Egiptului (cel care luptase contra lui Napoleon în Egipt) și care a fost de acord să-și trimită pe unul dintre generalii săi, temutul Irahim Pașa și un contingent militar să lupte pentru înăbușirea rebeliunii elene, urmând să primească anumite teritorii, în schimb. Ibrahîm a debarcat în Peloponez în februarie 1825 și a obținut o serie de victorii. Turcii au comis și atrocități cumplite împotriva grecilor.

Sensibil la acest subiect, pictorul Eugène Delacroix a cules informații din cartea locotenentului francez Voutier intitulată *Amintiri din actualul război grecesc*. Cu tabloul intitulat *Măcelul din Chios*, pictat în 1824, având ca subiect masacrarea populației civile din insula Chios în aprilie 1822, pictorul Eugène Delacroix impresionează întreaga Europă civilizată. Tabloul a fost expus la Salon în anul 1824 la Paris cu titlul integral *Scene din măcelul de la Chios; familia grecească în așteptarea morții sau robiei*. Pentru intransigența sa civică și curajul estetic, pictorul Ingres îl numește pe Delacroix un *Robespierre al picturii*. Într-adevăr, dramatismul picturii provoacă o... revoluție în viața internațională. Marele lord și poet Byron îi ajutase cu hrană și muniție pe apărătorii portului Missolonghi, de unde se controla golful Corintului. Turcii asediază cetatea, iar lordul Byron moare în mijlocul asediaților greci în 19 aprilie 1824. Sacrificiul său exemplar, eroica apărare a creștinilor și pierderea acestui loc strategic mobilizează pe toți filoenii din Europa să treacă la acțiune. Mai multe publicații renumite din Europa scriu despre

suferințele și martiriul poporului grec și amintesc și despre moartea lordului englez și pânza cutremurătoare a pictorului francez: două picături care au făcut să se reverse paharul mâniei creștine. Nu peste multă vreme, Marile Puteri decid să intervină în favoarea Greciei ortodoxe și muribunde până nu este prea târziu. Între timp, până la sfârșitul anului 1825, cea mai mare parte a Peloponezului trecuse sub controlul Egiptului. Deși Ibrahîm a fost înfrânt în luptele din Peninsula Mani, el a reușit să înăbușe revoluția din aproape întregul Peloponez și să recucerească Atena. Pierderea vestitei cetăți a Antichității, continuarea suferințelor grecilor provoacă o imensă reacție emotivă și scutură bătrâna Europă catolică din temelii. În Grecia se murea pentru credința creștină cu același devotament al martirilor de altădată. Astfel, nu este de mirare că în scurt timp, trei dintre cele mai mari puteri ale vremii, Imperiul Rus, Anglia și Franța au decis să intervină în conflictul dintre greci și Imperiul Otoman. Creștinii au trimis în aproape ultima clipă flotele pentru sprijinirea grecilor epuizați într-un război de aproape 10 ani ca războiul Troiei. După ce s-a aflat că flota turco-egipteană este pe cale să atace insula grecească Hydra, vasele de război ale puterilor europene creștine și aliate au interceptat flota musulmană la Navarino și au distrus-o aproape complet. Pe uscat, însuflețiiți de victoria de pe mare, grecii au reușit să-i alunge din Peloponez, dar în bună parte cu ajutorul unei forțe expediționare franceze și au reușit ca până în 1828 să cucerească cea mai mare parte a Greciei Centrale. După mai mulți ani de negocieri destul de anevoioase, Grecia a fost recunoscută în cele din urmă ca națiune independentă în mai 1832. Prima monedă de după triumful revoluției sale s-a numit, nu întâmplător, Phoenix, pasărea din străvechea mitologie greacă, pasărea nemuritoare, mereu renăscută din cenușă... Grecia a fost ajutată exact la timp pentru a nu cădea iar sub călcâiul Imperiului Otoman. Va fi ajutată și după cel de-al doilea război mondial de către Winston Churchill pentru a nu cădea sub călcâiul imperiului sovietic. România nu a avut marele noroc al Greciei.

Revoluția greacă are însă legături puternice cu Moldova și Țara Românească. De ce? Pentru că principele Alexandru Ipsilanti (1792-1828), un descendent din spița lui Constantin Brâncoveanu, fiu al domnitorului Constantin Ipsilanti al Munteniei, fiind ofițer tarist, a fost ales șeful organizației *Philiki Eteria* în aprilie 1820 și a preluat sarcina planificării insurecției elene. Ipsilanti visa să mobilizeze întreaga populație creștină din Balcani pentru lupta împotriva otomanilor și să forțeze Rusia să intervină în favoarea coreligionarilor lor. Ipsilanti a traversat în fruntea voluntarilor eleni, macedoromâni, bulgari, albanezi și arnauți râul Prut pe 22 februarie 1821 făcându-și intrarea în Principatele Dunărene. Pentru a-i încuraja pe creștinii români să se alăture Eteriei, el a anunțat că are sprijinul Marilor Puteri, în principal al Rusiei. La două zile după intrarea în Moldova, Ipsilanti a emis o proclamație prin care îi chema pe greci și pe restul creștinilor să se ridice la luptă împotriva otomanilor.

La Iași, garnizoana turcească este măcelărită, iar eteriștii trec în Țara Românească. Ipsilanti intră în conflict cu Tudor Vladimirescu care conducea revoluția de la 1821. Eteriștii îlucid pe Vladimirescu în 27 mai 1821 și-i aruncă trupul într-o fântână părăsită de lângă Târgoviște. Insurecția lui Ipsilanti nu reușește. Imperiul tarist nu o sprijină cu nimic, populația din Principatele Române nu o suportă din cauza jafurilor la care s-au făcut părtași eteriștii precum și a nedreptei ucideri a lui Tudor Vladimirescu. Oștile turcești înfrâng pe răsculați în lupta de la Drăgășani din 7 iunie 1821, deși eteriștii erau de trei ori mai numeroși. Lupta a fost pierdută mai ales din cauza lui Ipsilanti care a rămas cu trei ore în urma armatei. Mihai Suțu, domnitorul Moldovei, membru

Sfințirea steagului revoluției grecești de către mitropolitul Germanos mănăstirea Agia Lavra, 25 martie 1821 (pictură de Theodoros Vryzakis (1849).

Măcelul din Chios, muzeul Luvru, Paris

al Eteriei, și-a pus garda la dispoziția lui Ipsilanti. Între timp însă într-un mod aproape de neînțeles, Patriarhul Grigorios al V-lea al Constantinopolului și sinodul i-au anatemizat și excomunicat pe Ipsilanti și pe Suțu, exprimându-se în mod clar împotriva revoluției.

Jugul otoman apăsa de mai bine de 350 de ani peste grecii care au dat lumii vestita cultură antică preluată de marea Renaștere italiană și europeană. Conștiința valorii și misiunii elene nu a încetat niciodată iar ideile revoluționare ale lui Rigas Ferreos și acțiunile societății secrete Eteria au contribuit în mod hotărâtor la închegarea conștiinței de neam a grecilor răspândiți în Elada, Asia Mică, Levant, Egipt și deopotrivă în Rusia și Țările Române.

În 1828, deci acum 190 de ani, statul grec, dotat cu o Constituție și avându-l în frunte pe Ioan Capodistria, cel care a introdus cultura... cartofului în fosta Elada și moneda evocatoare denumită *Phoenix* devenise o realitate pe harta Europei. Un exemplu bun de urmat și pentru frații noștri români în teritoriile cărora începuse lupta grecilor ortodocși pentru eliberare de sub jugul turcesc... De acum, și noi, trebuia să trecem Dunărea în 1877 spre câmpiile Bulgariei pentru dobândirea și recunoașterea independenței noastre de stat. Grecia perioadei de acum se confruntă cu probleme și provocări deosebite. Să fim alături de această străveche țară ortodoxă, soră de credință a României noastre care își serbează în acest an marele centenar al Unirii de la 1 decembrie 1918. Libertatea Greciei s-a născut într-o mănăstire de pe continent... Iar o altă mănăstire, pe nume Esfigmenu, de pe țărmul Sfântului Munte Athos, spre care ne îndreptăm acum, păstrează un crâmpie din steagul glorios al libertății elene (*elenika elefteria* - ελληνικά ελευθερία)...

Va urma
■ Pașcu BALACI